Пише: Џозеф Стиглиц
недеља, 18 октобар 2009 23:40

(Данас, 19.10.2009)

Смрт Нормана Борлауга који је због зелене револуције, која је милионе људи спасила глади и изменила глобални економски пејзаж, добио Нобелову награду за мир, подстиче на размишљање о основним вредностима економског система. Пре њега свет је био суочен с претњом од малтузијанске ноћне море - раста броја становника у државама у развоју и недовољним залихама хране.

Замислите последице тог сценарија у државама попут Индије, где се број становника двоструко увећао, док су резерве хране остале на постојећем нивоу.

Пре покретања зелене револуције, Нобеловац Гунар Милдар предвиђао је Азији мрачну будућност и тврдио да ће се тај континент наћи „до гуше у блату сиромаштва“. Упркос тако суморним прогнозама Азија постаје економска сила. Такође, одлучност људи из Африке да однесу победу у рату против глади могло би да послужи као својеврстно завештање Борлауга, с обзиром на то да би чињеница да зелена револуција још није уистину заживела на најсиромашнијем континенту на свету где је пољопривредна производња троструко мања него у Азији, требало да представља доказ да је потребно уложити додатне напоре. Утолико пре што се процењује да је зелена револуција само привремено решење и што је нагли скок цена хране, пре избијања глобалне финансијске кризе, представљао својеврсну опомену свету, баш као и пад продуктивности у пољопривреди. Нарочито снажан ударац доживео је пољопривредни сектор Индије, што је било праћено смањењем нивоа подземних вода, неопходних за развој државе.

Борлаугова смрт својеврсни је подсетник на неправде с којима се суочавамо. Када је овај Нобеловац примио вест о награди, вредно је радио на мексичким пољима, у сталној потрази за унапређењем пољопривреде. Његов мотив није био новац, већ жеђ за новим открићима. За разлику од Борлауга, „магови“ с Волстрита су, својим поступцима, довели свет на ивицу пропасти. Они су тврдили да је потребно да добију велике своте новца као стимуланс за рад. У недостатку друге идеје водиље, мере које су спровели уистину су их мотивисале - али не да осмисле нове производе за унапређење живота обичних људи,

већ да доведу у опасност глобалну економију и све то захваљујући уским видицима и похлепи. Штавише, новине које су увели углавном су се свеле на то да се пронађе начин како да се надмудре финансијска правила, осмишљена у циљу успостављања транспарентности, ефикаснијег рада и стабилности, као и спречавања експлоатације слабије информисаних људи.

Такође, за разлику од Борлауга, наша друштва толеришу неједнакости јер сматрају да је то прихватљиво а неокласична економска теорија, која је на Западу одиграла најважнију улогу, темељи се на гледишту да је новац који зарађује појединац сразмеран његовом доприносу друштвеној заједници. Али, Борлауг и савремени банкари доказали су да је такав став погрешан. Јер, да је неокласична теорија била ваљана, Борлауг би се нашао у групи најбогатијих људи на свету, док би банкари, због сиромаштва, завршили у народним кухињама. Ипак, постоји и извесна доза истине у тим начелима, јер у супротном неокласична теорија не би тако дуго опстала, иако се неретко догађа да и лоше замисли дуго живе у економији. Несумњиво је, међутим да су економска начела која су владала у 18. и 19. веку, у време појаве неокласичних теорија, сасвим непримерена 21. веку. У великим корпорацијама углавном је тешко утврдити допринос који дају појединци и те компаније суочавају се с низом проблема, јер они који доносе одлуке морају да воде рачуна о интересима деоничара, и да истовремено остваре сопствене циљеве.

За разлику од банкара који могу да проневере милионе долара, сви други представници нашег друштва – деоничари, порески обвезници, власници некретнина и радници, трпе последице лошег понашања руководства компанија. Да ли заиста постоји неко ко сматра да је било оправдано да банкари добију толике повишице током протекле деценије? Питање је такође да ли је неко поверовао да су директори америчких компанија много успешнији него они у другим државама, чије су зараде знатно скромније.

Аутор је професор на Универзитету Колумбија и добитник Нобелове награде